

De Kaaien op tafel

Antwerpenaars denken, dromen en praten mee
over de heraanleg van de Scheldekaaien.

1 – 7 maart 2009

't Stad
is van
iedereen.

Colofon

De Kaaien op tafel is een uitgave van de stad Antwerpen, districts- en loketwerking

Coördinatie: Piet Van Laecke
Concept en redactie: Frank Deijnckens
en Sven Cornelissen
Grafische vormgeving: Dimitri Cools
Fotoredactie: Ian Coomans

Verantwoordelijke uitgever:
Paul van Steenvoort, stad Antwerpen,
districts- en loketwerking,
Generaal Amstrongweg 1, 2020 Antwerpen

Contact: infolijn stad Antwerpen,
tel. 03 22 11 333, info@stad.antwerpen.be

Wettelijk depotnummer: D/2009/0306/88

De Kaaien op tafel

Antwerpenaars denken, dromen en praten mee
over de heraanleg van de Scheldekaaien.

1 – 7 maart 2009

Inhoud

Woord vooraf	4
Inleiding	6
1 Mobiliteit	11
2 Band met het water	18
3 Gebruik van de Scheldekaaien	22
4 Betekenis van de Scheldekaaien	26
5 Historisch Erfgoed	30
Droom de Kaaien	35
Slotbeschouwing	42

Woord vooraf

Tijdens het voorjaar van 2008 peilden Antwerpen aan 't Woord, ACW-Antwerpen en UNIZO Antwerpen stad bij meer dan 3000 mensen naar het Scheldegevoel bij de Antwerpenaars. Uit deze webenquête bleek dat ruim zestig procent van de Antwerpenaars betrokken wil worden bij de geplande heraanleg van de Scheldekaaien.

In december 2008 sloot de stad Antwerpen samen met Antwerpen aan 't woord, Unizo, ACW en Waterwegen en zeekanaal een charter af dat de basis vormde om de Kaaien op tafel te organiseren.

Om zo veel mogelijk Antwerpenaars de kans te geven om mee te praten over hun Kaaien, organiseerde de stad Antwerpen samen met deze drie partners tijdens de eerste week van maart 2009 'de Kaaien op tafel'. In totaal vonden 97 tafelgesprekken plaats en namen zo'n 800 Antwerpenaars deel aan de tafelgesprekken.

Een belangrijk aandachtspunt in dit participatieproces is het vroege tijdstip waarop iedereen kan meepraten over dit belangrijk project. Er werd bewust gekozen om eerst de Antwerpenaar te bevragen en pas twee weken later het voorontwerp van het Kaaienplan aan het ruime publiek voor te stellen. Zo kon iedereen onbevooroordeeld zijn of haar aandachtspunten meegeven aan de ontwerpers.

In deze publicatie presenteren we de aanbevelingen van de deelnemers aan de Kaaien op tafel per thema. Daarnaast geven we achteraan in dit boekje een overzicht van de ideeën die gepost werden via de module 'Droom de Kaaien' op de website www.onzekaaien.be. Wij hopen hiermee de ontwerpers van het definitieve Kaaienplan te kunnen inspireren. Samen komen we tot een kaaigoed plan!

*Antwerpen aan't woord
ACW-Antwerpen
UNIZO Antwerpen stad
Waterwegen en Zeekanaal NV
Stad Antwerpen*

Inleiding

Voor de Kaaien op tafel hebben de mensen van Antwerpen aan 't woord, UNIZO Antwerpen stad en ACW-Antwerpen samen met het stedelijk wijkoverleg een nieuwe methodiek bedacht. Vijftig moderatoren van deze middenveldorganisaties, het stedelijk wijkoverleg en de stedelijke jeugddienst werden uitvoerig gebriefd over het project Scheldekaaien en de participatiemethodiek.

In de ontwikkelde methodiek staan een aantal uitgangspunten centraal:

- we willen een interessante dialoog organiseren tussen de deelnemers
- we willen laagdrempelige participatie organiseren
- we willen een divers publiek bereiken
- we willen achteraf aan de plannenmakers iets tastbaars meegeven, iets waar ze meteen mee aan de slag kunnen (niet de inhoud van de discussie, maar eindconclusies).

Om tot concrete conclusies te komen, werkten we via een trechtermethode. We startten heel ruim, vielen vervolgens terug op een aantal thema's en formuleerden dan per besproken thema één of twee gemotiveerde aanbevelingen voor de ontwerpers. Elk gesprek duurde minimum drie kwartier en maximum anderhalf uur. Er konden acht tot twaalf mensen deelnemen.

Vijf thema's

Bij de start van elk tafelgesprek schreven de deelnemers op twee post-its welk onderwerp ze zeker wilden bespreken tijdens de Kaaien op tafel. Vervolgens werden de verschillende post-its verdeeld over vijf thema's en werden deze thema's gerangschikt volgens het aantal post-its. De thema's werden dus (al of niet) behandeld volgens populariteit bij de deelnemers.

Volgende leidvraagjes hadden de gespreksleiders om het gesprek op gang te houden, indien dit al nodig mocht zijn:

*Je moet echt kunnen zeggen :
"Ik ga een dag naar de Kaaien"*

Mobiliteit (voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, autoverkeer en parkeren)

Welk vervoer mag er op de Scheldekaaien zijn?

Wat zijn de voor- en nadelen van parkeren op de Scheldekaaien?

Hoe geraak je op de Kaaien?

Wat denk je van een watertaxi(tram)?

Hoe zie je jezelf verplaatsen op de nieuwe Kaaien?

Mogelijkheid om te fietsen op de Kaaien?

Gemengd of gescheiden verkeer?

Band met het water

Wil je aan de andere kant van de Scheldeoever geraken? Zo ja, hoe?

Overzet watertram met verschillende haltes op Linker- en Rechteroever?

Moet de Schelde meer prominent in de stad aanwezig zijn? Hoe?

Waterfietsen?

Meer boot- en platformactiviteiten (recreatief, cultureel, sport, horecagericht,....).

“De Scheldekaaien moeten van de mensen blijven, dus met een zo groot mogelijke toegankelijkheid voor iedereen.”

Gebruik Scheldekaaien

Gebruik je de Scheldekaaien? Waarvoor? Wat mis je, waarvoor zou je de Scheldekaaien graag willen gebruiken?

Welke functies zie je op de Scheldekaaien? Waar zie je die functies? Sportmogelijkheden? Welke?

Cultuur, ontspanning, horeca,....? Wat zou kunnen?

Een vast reuzenrad? De Sinksenfoor? De kerstmarkt? Een ijspiste?

Betekenis Scheldekaaien

Is de Kaai een deel van de wijk of niet?

Moeten de Kaaien uniform zijn over de ganse lijn of telkens een stukje couleur locale uitstralen?

Welke aspecten moeten uniform zijn en welke niet?

Hoe kan je de link met de Kaai versterken?

Historisch erfgoed

Open vraag: wat moet bewaard blijven?

Moderne Kaaïen of modern met geïntegreerde historische kenmerken of zoveel mogelijk het historisch uitzicht bewaren, wat is je stelling hierin?

Naast deze thema's kregen de deelnemers aan een tafelgesprek de kans om hun persoonlijke wensen en vragen mee te geven. Dit door middel van een individueel vraagformulier dat bij het einde van elk gesprek kon worden ingevuld.

*“Leg een
‘fietsautostrade’ aan,
een fietspad over de
hele Kaaien
zonder lichten.”*

1 Mobiliteit

Tijdens de tafelgesprekken wordt er veel aandacht gevraagd voor de zwakke weggebruikers (voetgangers en fietsers) en voor wie wil parkeren. De deelnemers dromen vooral van parkings aan de uiteinden van de Scheldekaaien, niet in het centrum. Deze parkings hebben het best een goede aansluiting met het openbaar vervoer.

Wat openbaar vervoer betreft, is het opvallend dat niet iedereen zo maar gewonnen is voor een tramlijn langs de Scheldekaaien. De voorkeur van veel deelnemers gaat uit naar een ‘watertram’.

Zwakke weggebruikers

De deelnemers aan de tafels pleiten voor een evenwicht tussen alle mobiliteitsvormen, maar met een duidelijke prioriteit voor voetgangers en fietsers. Ook stelt men voor om maximaal gebruik te maken van het water als vervoersmiddel.

Aan sommige tafels stelt men voor om binnen de Kaaimuren enkel voetgangers en fietsers toe te laten. Openbaar vervoer en autoverkeer horen buiten de Kaaimuren.

Voor de voetgangers geeft men een breed, goed zichtbaar voetpad dat duidelijk gescheiden is van het fietspad. Ook het idee van een voetgangersbrug over de Schelde komt naar voor.

Voor de fietsers suggereert men om een soort ‘fietsautostrade’ aan te leggen: een snelle, bovengrondse fietsroute zonder lichten die volledig gescheiden is van recreatieve functies.

Parkeren

Parkeren aan de Scheldekaaien moet mogelijk blijven, vinden de deelnemers. Aan bijna alle tafels doet men de suggestie om enerzijds een ondergrondse parking te voorzien en anderzijds parkeerruimte aan te leggen aan de uiterste randen van de Scheldekaaien. Ook de idee van bewaakte fietsparkings komt regelmatig terug.

Vanuit de rand kan men dan gebruik maken van openbaar vervoer of eventueel van watertaxi's.

Slechts aan twee tafels komt het idee naar voor om een klein gedeelte van de Kaaien vrij te houden voor bovengronds parkeren.

Eén tafel pleit ook voor een parkeergarage over de ring en een parkeerschip.

Openbaar vervoer

Een Kaaitram met ouderwetse 'look' of een watertaxi worden naar voor geschoven als ideale vervoersmogelijkheden.

Deelnemers die niet te vinden zijn voor deze suggesties vragen een uitbreiding van het bestaande openbaar vervoer: trams en/of bussen die frequenter rijden en zorgen voor een vlotte verbinding tussen de randen en met Linkeroever.

Verkeer

Bijna alle tafels zijn het eens: doorgaand verkeer moet zoveel mogelijk geweerd worden en indien mogelijk ondergronds verlopen.

Bovengronds moet er plaats zijn voor bestemmingsverkeer. Ook hier pleit men voor alternatief vervoer zoals Kaaitrams, watertaxi's en elektrische auto's.

*“De stroom (Schelde) mag geen barrière zijn!
Linkeroever is ook “t Stad”, met eigen charme...”*

2 Band met het water

In het oog springen de aanbevelingen rond het versterken van de band tussen Rechter- en Linkeroever, het creatief omspringen met de noodzakelijke waterkering en het belang van de band tussen stad en Schelde, zowel visueel als functioneel.

Link met Linkeroever

De deelnemers opteren voor een versterking van de verbinding met Linkeroever.

Alle tafels zijn voorstander om beide oevers te verbinden door middel van een veerpont, watertaxi of een wandelbrug. Linkeroever is ook een deel van de stad en de stroom mag geen barrière vormen tussen de twee delen.

Creatief met waterkering

De verschillende tafels benadrukken het belang van een functionele waterkering.

Het overgrote deel van de deelnemers pleit voor een waterkeringsmuur die optimaal zicht op de Schelde geeft. Een muur vervaardigd uit een soort glas, een doorschijnende kunststof draagt hierbij de voorkeur weg.

Door gebruik te maken van pontons en vlottende elementen kan een mobiele waterkering de aansluiting vormen met overzetboten.

De overloop tussen de stroom en de stad moet gedifferentieerd aangebracht worden, verschillende constructies zijn mogelijk: heuvelmuur, trappenmuur, dijkmuur. Er moeten steeds openingen blijven die band houden met de stad.

Band stad-water (visueel en functioneel)

Het aantal pontons op de Scheldekaaien moet uitbreiden om ook zo meer activiteit te stimuleren op en naast het water.

De deelnemers pleiten om de straten die uitgeven op de Kaaien te integreren door middel van het aanleggen van verschillende pleinen, deze pleinen kunnen gebruikt worden voor de organisatie van markten. Zo zal ook de spontane band met het water tot zijn recht komen.

Een aantal schepen of pontons op het water zouden een publieke functie kunnen hebben met bijvoorbeeld winkels, horeca of commerciële ruimtes.

Het recreatieve luik van de Kaaien mag niet uit het oog worden verloren, de aanleg van een openluchtwembad en speeltoestellen voor kinderen dragen duidelijk de voorkeur weg van de tafels.

Bepaalde deelnemers opteren om een panoramisch overzicht in te bouwen door middel van een uitkijktoren of reuzenrad.

Maximale zichtbaarheid tussen Schelde en binnenstad met een integratie van de stroom en het historische erfgoed is van groot belang voor de deelnemers van verschillende tafels.

Een deel van de tafels pleit om het water ook terug in de stad te brengen, om de Zuiderdokken opnieuw open te leggen en te bestemmen als jachthaven.

“Wij dromen van een tijdlijn van de Middeleeuwen vertrekkend aan het Steen en via een (ambachten)markt naar de toekomst laten lopen.”

*“Een Kaaitram loopt als een lus
tussen industriezone Petroleum Zuid
en het Droogdokkeneiland.
Hoge frequentie! Als je er één mist moet de
volgende reeds in zicht zijn.”*

3 Gebruik van de Scheldekaaien

Een groot deel van de mensen die deelnamen aan de Kaaien op tafel, wil een rustige promenade over de volledige lengte van de Scheldekaaien met groen, zitbanken, kunst, waterfonteintjes en openbare toiletten. Ook een aparte fietsroute wordt regelmatig vermeld als belangrijke meerwaarde. Sommigen zien graag meer actie op de Scheldekaaien, maar de verschillende activiteiten worden het best verspreid over verschillende zones.

Grote evenementen worden niet door iedereen geapprecieerd en privatisering van de Scheldekaaien ook niet. De nieuwe Scheldekaaien worden ook gezien als ontmoetingsruimte voor alle Antwerpenaars en de deelnemers hechten ook een groot belang aan duurzaam materiaalgebruik.

Promenade

De tafelgesprekken geven aan dat de Kaaien een plek kunnen zijn voor recreatie in de brede zin. Termen als rust, groen, ruimte voor ontspanning en kunst komen regelmatig terug. Veel deelnemers dromen van de Kaaien als een echte groene gordel langsheen de Schelde.

Vooral een wandelboulevard, een Finse piste en een fietspad komen regelmatig terug in de verschillende tafelgesprekken. Een deelnemer doet zelfs de suggestie om twee fietspaden te voorzien; één voor het snel doorgaand fietsverkeer en één voor de recreanten.

Men wil ook voldoende openbare toiletten, fonteintjes, picknickmogelijkheden, zitbanken of speeltuin op de Kaaien. Ook het idee van duinen langs de Schelde komt regelmatig terug.

Openheid

De Scheldekaaien moeten vooral een open ruimte zijn die toegankelijk is voor iedereen en voor een divers publiek. De desolate of lege plekken moeten zeker behouden blijven.

Multifunctioneel

Voor de deelnemers van de tafelgesprekken is het duidelijk dat de Kaaien een plek zijn voor kinderen, sporters, wandelaars, fietsers, recreanten, joggers noem maar op.

Maar evengoed moet er ruimte zijn voor evenementen, voorstellingen of andere activiteiten.

De deelnemers vragen zich af of er op de Kaaien zachte havenactiviteit kan ontwikkeld worden. Ze denken vooral aan een overzetsdienst, een cruiseterminal of een plek voor rivierjachten.

“Zorg voor een permanente markt onder de hangars.”

Publieke ruimte

De tafelgesprekken pleiten voor het behoud van de Kaaien als publieke ruimte, waarvan geen enkel deel in concessie mag gegeven worden of geprivatiseerd mag worden.

Bebouwing

De jongeren willen een zaal voor evenementen of andere activiteiten.

De deelnemers geven aan dat pleintjes moeten kunnen voor recreatief gebruik, maar liever niet voor echte sportbeoefening of competitiesport. Ze geven ook aan dat horecazaken best in de bestaande gebouwen van de gevellijn blijven.

Er zou wel ruimte moeten zijn voor beelden, tentoonstellingen of kunstwerken.

4 Betekenis van de Scheldekaaien

De meeste aanbevelingen rond dit thema gaan over het belang van groen in combinatie met het nabije water, de openheid van het gebied en het behoud van plekken waar gebruikers zelf kunnen kiezen welke functie ze eraan geven. Daarnaast zoomen een aantal aanbevelingen in op de ‘couleur locale’ aan de Scheldekaaien.

Openheid

De deelnemers opteren voor een open karakter van de Scheldekaaien, waarbij een waterkeringsmuur geen visuele hinder veroorzaakt. Eén van de tafels lanceert het idee van een mobiele waterkering.

Men vraagt ook om genoeg openheid in het ontwerp te voorzien, zodat gebruikers zelf plekken kunnen invullen.

Aandacht voor couleur locale

De deelnemers vragen om rekening te houden met de diversiteit van de Scheldekaaien. Er moeten links blijven met historische punten, havenactiviteit en achterliggende wijken. Wel moet er een duidelijke ‘ruggengraat’ zijn, zodat er geen patchwork ontstaat.

*“Graag hier een bank
waarvoor onze dank
eigenlijk ook een camperplaats
liefst niet ondermaats
maar dat geeft danig polemiek
en is ecologisch onsympathiek
vandaar die sobere wens
van nen Antwerpse mens”*

Groen – Water

Bijna alle deelnemers vragen om voldoende groene plekken te voorzien aan de Scheldekaaien. Aan één tafel doet men zelfs de suggestie om drijvende tuinen en hangende terrassen te voorzien boven het water.

Aan sommige tafels pleit men dan weer voor een echt Kaai gevoel, waarbij de Schelde het centrale element is en waarbij voldoende plaats voorzien is voor havenactiviteiten. Volgens deze deelnemers hoeven niet enkel groene gebieden rustplaatsen te zijn.

5 Historisch erfgoed

De deelnemers van de tafels pleiten voor een evenwicht van historisch erfgoed, cultuur, sport en natuur.

Men wil ook graag terug een handelssfeer van vroeger creëren. Het ontstaan van Antwerpen zou op een eigentijdse en moderne wijze in beeld moeten komen.

Herbestemming

Uit de tafelgesprekken zijn er ook enkele suggesties over de herbestemming. Men vraagt om het historisch erfgoed zoveel mogelijk te bewaren en te renoveren.

Een eerste suggestie is om de hangars functioneel beter te gebruiken. De hangars kunnen eventueel verplaatst worden. Op die manier kunnen ze dienen als concert- of museumruimte.

Het Steen kan dienst doen als educatief project en het verhaal rond het ontstaan van de stad ondersteunen.

De archeologie en de havenhekken wil men liefst terugvinden in het nieuwe ontwerp Scheldekaaien.

Anderen pleiten dan weer dat het historisch erfgoed enkel behouden mag worden voor zover er een nieuwe functie aan gegeven kan worden. Het maritiem karakter moet bewaard blijven, maar mag aangepast worden aan de hedendaagse noden.

“Zorg dat je hints kan geven naar de geschiedenis in het ontwerp, maak plaats voor een ‘verhaal uit het Antwerpse verleden’.”

*“Een voetgangersbrug
over de Schelde
moet er komen.”*

Behoud en onderhoud

Men wil zeker het historisch erfgoed behouden en onderhouden. Onder historisch erfgoed verstaat men: de hangars, het Steen, het loodswezen, de havenhekken, de pontons, de standbeelden, de kranen, de blauwe steen en de kasseien.

Men vraagt uitdrukkelijk respect voor de geschiedenis en het erfgoed in de nieuwe plannen van de Scheldekaaien.

Het oudste stadsdeel van Antwerpen dat nu nog verborgen zit onder de Kaaien mag zichtbaar worden. In het ontwerp mag ruimte zijn voor eventuele archeologische vondsten.

Enkelen pleiten dan weer dat niet-havengerelateerde infrastructuur moet verwijderd worden. Ook mag er een deel van de hangars en de loodsen weg.

Indien bestaande sporen moeten blijven dan kunnen deze gebruikt worden voor een soort mobiel podium voor allerlei activiteiten. Ook pleit men voor een integratie van het bestaande openlucht scheepvaartmuseum.

Uiteindelijk pleit men om het bestaande erfgoed van elk deel van de Kaaien te restaureren en goed te onderhouden. De sfeer van de Kaaien moet zeer sterk aanwezig blijven.

Hedendaags erfgoed

Andere suggesties hadden betrekking op hedendaags erfgoed.

Enkelen pleiten om een nieuw architecturaal gebouw aan de Kaaien neer te zetten en dit kan dan later erfgoed worden.

Bij de jongere deelnemers neemt het helemaal zo geen vaart en mag het best eens veranderen.

Een pagaddertoren zou een prachtige aanwinst zijn om de uitstraling van de Kaaien te vervolmaken.

En tot slot pleiten er enkelen nog voor een tijdlijn die van de Middeleeuwen vertrekkend aan het Steen en via een ambachtenmarkt naar de toekomst laten lopen.

Droom de Kaaien

Wie niet aan een tafel kon deelnemen, kon toch zijn mening kwijt. Iedereen kon immers online op www.onzekaaien.be een droom of idee achterlaten voor de heraanleg van de Kaaien. Via de 'Droom je Kaai' knop konden internetgebruikers op een digitaal luchtbeeld van het projectgebied hun suggesties geven.

In tegenstelling tot bij de Kaaien op tafel was er geen moderator die op basis van verschillende thema's een dialoog tussen de deelnemers op gang kon brengen. Het plaatsen van een idee op een bepaalde plek ontlokte soms wel een antwoord van een andere internetgebruiker met een andere of eenzelfde mening.

Veel internetgebruikers plaatsten op de digitale kaart een opsomming van verschillende ideeën.

Een tiental internetgebruikers vond inspiratie in het buitenland, van Istanbul tot San Fransisco:

de multifunctionele Kaaien van Bordeaux aan de Garonne, een lange ondergrondse autobusparking zoals in Straatsburg, een antiek trammetje zoals in Istanbul, een aanlegplaats voor een Bat-O-Bus zoals in Parijs, een zwembad aan de Kaaien zoals het harbour bath in Kopenhagen, een mooie wandelpromenade zoals in Allicante, een waterstraal zoals in het meer van Genève, een looppad op onverharde ondergrond naar het voorbeeld van het eilandje Margitsziget in Boedapest, de prachtige boulevard van Vancouver, Canada, hier en daar een grote fontein en een variatie aan horeca zoals in Portland of San Fransisco.

Vooraf uit Nederland kwam één suggestie veelvuldig naar voor: een veilige, rustige motorhome- of camperparking van 30 tot 50 staanplaatsen met voorzieningen (waterin- en afname, lozen chemisch toilet) met mooi uitzicht en dit voor een betaalbare prijs. Naast heel wat Nederlanders plaatsten ook verschillende Belgen het idee van een motorhomeparking op de site. Het ontlokte aan een aantal Antwerpse internetgebruikers het duidelijke antwoord om vooral geen camperplek te voorzien.

Hieronder geven we een overzicht van de verschillende berichten die op de site geplaatst werden vóór 10 maart 2009 geordend volgens enkele thema's van de tafels.

*“Maak hier een
Finse piste voor
lopers en joggers.
Laat deze kans niet
liggen, het wordt
enig in de wereld!”*

*“Een wandel- of
fietsboulevard met
mooie bomen zoals in
Spanje op de zeedijk.”*

Mobiliteit

Ook de internetgebruikers vragen aandacht voor de zwakke weggebruikers, voetgangers en fietsers, en voor wie wil parkeren, liefst gratis, al dan niet in een ondergrondse parking of in parkings aan de uiteinden van de Scheldekaaien. Sommigen zijn duidelijk tegen elke vorm van autoverkeer en parkings en willen enkel plaats voor openbaar vervoer. Vooral het idee van een Kaaitram wordt aangehaald en verder een waterpendelbus, monorail of elektrische busjes.

Band met het water

Om de band met de Schelde te herstellen, dromen een aantal internetgebruikers van een tribune met zicht op de Schelde, of zelfs van uitkijpunten in de Schelde. Enkelen vragen ook het Hof van Beroep af te breken om de directe link tussen de oude dokken (Vlaamse en Waalse Kaai) en de stroom te herstellen.

Scheldewater kan ook gebruikt worden voor allerlei waterpartijen, fonteinen die tot in de Schelde spuiten en watergordijnen waaronder men kan lopen. Personen met een handicap zouden tot aan de Scheldeboord moeten kunnen rijden; de huidige kasseien “zijn een ramp.” Een permanente veerdienst is een andere optie om de Schelde niet alleen te bekijken maar ook te voelen.

Gebruik van de Scheldekaaien

De Kaaien moeten vooral een plek zijn voor recreatie in de brede zin. De meeste internetgebruikers denken aan een wandelboulevard, een verlicht looppad of Finse piste en een fietspad. Om in een groene omgeving naast de Schelde te wandelen, fietsen of te joggen, van de Hobokense Polder tot aan de Kaaien. Met publieke voorzieningen zoals openbare toiletten en douches. Andere ideeën zijn : een grote stadsspeeltuin voor kinderen, een (ecologisch) zwembad, een levensgroot schaakbord, petanque banen, picknick plekken, ruimte voor amateursport en evenementen, zoals films of een markt voor nieuwe jonge ondernemers, een ‘ruw stukje’ bos en natuur, een park met prieeltjes, een hondenloopzone, een vaste barbecue, een groot schip omgebouwd tot avontuurlijke speeltuin met cafetaria voor de ouders, aanmeerplekken voor pleziervaartuigen, een strand met bar enzovoort. En Antwerpen in letters van 30 meter groot, in Kaaistenen, vatten, zodat Antwerpen zichtbaar is op digitale luchtfoto's.

Historisch erfgoed

Een aantal internetgebruikers vraagt om omzichtig om te springen met het historisch erfgoed. Het gaat dan vooral om de hangars. Sommigen willen alle hangars laten herstellen, voor anderen is het behoud van slechts enkele hangars voldoende. Suggesties voor de herbestemming gaan van een multifunctionele feestzaal, een hangar voor de vogeltjesmarkt, een plek voor activiteiten zoals het vertonen van films, tot een schuilplek of een drager van zonnepanelen of glazen daken.

Twee internetgebruikers dromen van Het Steen als archeologisch museum. Een enkeling vraagt om het “hermaken van de historische landtong waar de ‘werf’ zich tot +/- 1870 bevond”. Een andere wijst erop dat de Kaaien herinneren aan het harde labeur en de sociale strijd van de dokwerkers, het verzet tijdens de tweede wereldoorlog.

Slotbeschouwing

Koen Kuylen - Antwerpen aan 't woord
Nico Volckeryck - Unizo Antwerpen stad
Annemie Verhoeven - ACW Antwerpen

Tijdens de eerste week van maart boden een honderdtal Antwerpenaars gastvrij een verzorgde tafel aan, vijftig Antwerpenaars waren bereid om na een degelijke initiatie meerdere gesprekken te begeleiden aan deze tafels en ruim 800 Antwerpenaars namen deel aan een tafelgesprek.

De aanbevelingen zijn ingebed in een brede stroom van engagement en verantwoordelijkheid van velen voor hun stad. Dit alles kon maar dank zij een degelijke voorbereiding en een punctuele organisatie. Daarom zijn deze aanbevelingen belangrijk. Ze schragen op brede betrokkenheid en op deskundige aanpak.

De aanbevelingen zijn niet alleen belangrijk maar ook waardevol. Ze zijn immers gegroeid vanuit een discussie 'voor' en 'tegen', vanuit het luisteren naar de andere mening, vanuit het nuanceren van het eigen gelijk. Het zijn geen losse flodders. Ze halen hun waarde vanuit een goed begeleid overleg, waarvoor ruim de tijd werd genomen.

*“Zie ik u ‘s middags, lieveke zoet,
in de geheime tuin van eb en vloed?
Dan kunnen we er samen
ons bokes opeten.”*

De aanbevelingen hebben hun eigen deskundigheid. Ze steunen immers op de tastbare ervaring van gebruikers van de Kaaien. Het zicht dat ze uittekenen voor de Kaaien vertrekt vanuit inzicht opgedaan tijdens uren en jaren vertoeven aan de Schelde.

Enige interpretatie of bijkomende verduidelijking hebben ze echt niet nodig. Het zou hen onrecht aandoen.

Ze zijn geschikt bij het gespreksthema waar ze besproken en geformuleerd werden.

Maar binnen deze thema's hebben wij ze wel geordend op basis van deelthema's die in alle gesprekken te onderkennen waren.

We geven je per thema deze deelthema's mee.

- Band met het water: link met Linkeroever, creatieve waterkering, visuele en functionele band stad-water
- Mobiliteit: zwakke weggebruikers, parkeren, openbaar vervoer, verkeer
- Gebruik van de Scheldekaaien: promenade, openheid, multifunctioneel, publieke ruimte
- Betekenis: openheid en niet te veel structuur vastleggen
- Historisch erfgoed: herbestemming, behoud en onderhoud, hedendaags erfgoed

De aanbevelingen worden doorgegeven aan planmakers en beleid, in de overtuiging dat ze wezenlijk bijdragen aan het ontwerp masterplan heraanleg Scheldekaaien. U kunt alle aanbevelingen terugvinden op www.onzekaaien.be.

Maar doorgeven is niet afgeven. Velen blijven geëngageerd in het overleg over 'onze' Kaaien, ook in het overleg rond de opvolging van 'hun' aanbevelingen.

